

FARKLI GIDA GÜVENCESİ DÜZEYLERİNDE HANELERİN TÜKETİM ALIŞKANLIKLARI: ADANA İLİ ÖRNEĞİ

Özlem EŞTÜRK¹

Öz

Bu çalışmada ABD Tarım Bakanlığı'nca geliştirilen ve 1990 yılından beri ABD'de yaygın olarak kullanılan Hanehalkı Gıda Güvencesi Anket Modülü (HFSSM) Adana ilinde uygulanarak hanelerin gıda güvencesi düzeyleri ve farklı gıda güvencesi düzeylerinde hanelerin gıda tüketim alışkanlıkları irdelenmiştir.

Adana kentsel alanda hanehalkı düzeyinde yapılan çalışma genel olarak değerlendirildiğinde; açlık ciddi düzeyde olmasa da gıda güvencesizliği kritik düzeydedir. Özellikle çocuklu hanelerde gıda güvencesizliği oranı yaklaşık %69 iken çocuksuz hanelerin gıda güvencesizliği oranı %39.6'dır. Açlık ve gıda güvencesizlik oranının çocuklu hanelerde daha fazla görülmesi kaygı verici bir durumdur.

Çalışmada, farklı gıda güvencesi düzeylerinde hanelerin gıda tüketim sıklıkları farklılık göstermiştir. Hanelerin gıda güvencesi düzeyleri arttıkça beslenme kompozisyonlarının zenginleştiği, hanelerin gıda güvencesi düzeyleri düştükçe hayvansal kaynaklı gıda tüketim sıklıklarının da önemli ölçüde düştüğü gözlenmiştir.

Abstract

In this study Household Food Security Survey Module (HFSSM), developed by USDA and used commonly since 1990, was used in Adana metropolitan area to determine the status of food security in the households and to study food consumption habits based on food security level.

In general, the household food security levels surveys in the Adana metropolitan area indicated that although hunger was not in a serious condition, food insecurity was critical. Food insecurity ratio was 69% and 39.6% for the households with children and without children, respectively. Higher incidence of hunger and food insecurity for the households with children was a worrying situation.

Household's food consumption frequency showed variation in different food security levels. While food secure households had enriched nutrition composition, food insecure households had lower frequency of animal origin food consumption.

¹ Yrd. Doç. Dr. Ardahan Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü

Giriş

Toplum ve onu oluşturan bireylerin sağlıklı ve güçlü olarak yaşamlarını sürdürmesinde, ekonomik ve sosyal yönden gelişmesinde, refah düzeylerinin artmasında yeterli, dengeli ve güvenli gıda ile beslenmesi yani gıda güvencesinin temin edilmesi ulusların temel öncelikleridir (Buzbaş, 2010). Gıda güvencesine sahip olmayan toplumlar açlık ve yetersiz beslenme sorunu çekmektedirler. Bu sorunların önüne geçmek ve ülke kaynaklarını daha iyi yönetmek adına gıda güvencesizliği ve açlığı azaltmak için hanehalkı düzeyinde gıda güvencesini ölçecek göstergelere ihtiyaç vardır. Hanehalkı düzeyinde gıda güvencesi ölçümleri değerlendirmesi kolay, çok zaman almayan ve nispeten ucuz yöntemlerdir. Bu ölçümler önemlidir çünkü hükümet ve ilgili kuruluşlar tarafından gıda güvencesizliği varlığının tahmin edilmesine, risk topluluklarının daha iyi hedeflenmesine, izlenmesine ve bu doğrultuda programlar yapılmasına olanak sağlar (Hackett ve ark., 2008).

Tüm ülkelerin güncel sorunlarından olan gıda güvencesi sorunu Türkiye için de önemli bir sorun olması nedeni ile bu çalışmada hanehalkı düzeyinde gıda güvencesi ölçümü ve farklı gıda güvencesi seviyelerinde hanelerin tüketim alışkanlıkları ele alınmıştır.

Araştırma, zaman ve finans kısıtları nedeniyle sadece Adana ili kentsel alanda yapılmıştır. Adana ilinin yoğun göç alması, kent nüfusunu artırdığı gibi her türlü sosyo-kültürel zenginliği de yaşattığı için Adana'nın, hanehalkı gıda güvencesi ölçümü için uygun bir araştırma alanı olduğu düşünülmüştür. Anket uygulaması kapsamında derlenen veriler 2011 yılına ait verilerden oluşmaktadır.

1. Materyal ve Yöntem

Araştırma alanında yürütülen anket çalışmasında ABD'de geliştirilen tecrübe temelli ölçeklere dayalı HFSSM (ABD Hanehalkı Gıda Güvencesi Anket Ölçümü) modeli kullanılmıştır. Bu model 1990'dan beri yaygın olarak ABD'de uygulanmaktadır. USDA tarafından geliştirilen HFSSM, parasızlık nedeniyle yetersiz miktarda gıda ya da besleyici gıdaların eksikliğine odaklanmıştır. HFSSM gıda güvencesizlik düzeyinin doğru olarak değerlendirilmesinde ucuz ve uygulaması kolay bir yöntemdir. Aynı zamanda dünyada farklı sosyal ve kültürel özelliklere sahip birçok ülkeye adapte edilebilen bir anket yöntemidir (Rafiei ve ark., 2009).

HFSSM anket modeli, ABD'de gıda güvencesi ve açlık konularında standart bir ölçüm metodunun geliştirebilmesini sağlamıştır. 18 sorudan oluşan bu model hem ABD'deki hanehalklarında gıda güvencesizliğinin yaygınlığını hem de açlığın şiddetini ölçme amacı taşımaktadır (Kennedy, 2002).

Hanelerin gıda güvencesi düzeyleri HFSSM ölçeğinde yer alan 18 soruya vermiş oldukları yanıtlara göre gıda güvencesi olan veya gıda güvencesiz açlık çeken /çekmeyen olarak sınıflandırılır (çocuk olmayan haneler için 10 soru sorulmuştur ve çocuklar analize alınırken 18 yaşın altındakiler çocuk olarak değerlendirilmiştir).

Ölçek, hanelerin gıda ile ilgili davranışları, tecrübeleri ve hanehalklarının gıdaya erişimindeki zorlukları ortaya koymaya yöneliktir (Rafiei ve ark., 2009). Ölçekte, yetişkinlerin ve çocukların bütün gün aç kalma endişelerinin yanında, geniş kapsamlı olarak gıdaya erişim güçlüklerinin yer aldığı problemler dikkate alınmaktadır. HFSSM 15 ana madde ve 3 alt madde içermektedir ve bu maddeler; psiko-duygusal, besin kalitesi ve alınan besin miktarı ile ilgilidir. Olumlu cevaplanan sorulara bağlı olarak çocuklu ve çocuksuz ailelere göre farklı aralıklarda skorlar belirlenmiş ve bu skorlar belirlenen kesme noktasına göre farklı düzeyde gıda güvencesi olan ya da farklı düzeyde gıda güvencesi olmayan olarak sınıflandırılmıştır (Çizelge 1).

Çizelge 1. Gıda Güvencesi Ölçeğinin Değerleri (18 Maddelik HFSSM Ölçeği, Radimer, 2002).

Gıda Güvencesi Seviyeleri	Çocuklu Haneler	Çocuksuz Haneler
Gıda Güvencesi Olan	0	0
Gıda Güvencesi Risk Altında Olan	1-2	1-2
Açlık Sınırında Olmayan	3-7	3-5
Gıda güvencesizliği		
Orta Düzeyde Açlığın Olduğu	8-12	6-8
Gıda Güvencesizliği		
Ciddi Düzeyde Açlığın Olduğu	13>	9-11
Gıda Güvencesizliği		

2. Örneklem Yöntemi

Bu çalışmada, Adana ili merkez Seyhan ve Yüreğir ilçelerinde yaşayan hanehalkları, araştırmanın anakitesini oluşturmuştur. Araştırmanın örnek hacmi, “Anakitle Oranlarına Dayalı Basit Tesadüfî Olasılık Örneklemesi” yöntemiyle aşağıdaki formül kullanılarak belirlenmiştir (Malhotra, 2004).

$$n = (z)^2 \frac{p \times q}{d^2}$$

n: Örnek hacmi,

z: 1.96 (%95 güven düzeyine karşılık gelen standart z- değeri),

p: İncelenen konuyla ilgili ön bilgi veya tahmine dayalı olarak belirli bir özelliğe sahip anakitle oranı.

Bu çalışmada incelenecek anakitlede hanehalkı gıda güvencesinin belirlenmesine bağlı olarak hanehalkları konusunda ön bilgi bulunmamaktadır. Böyle durumlarda örnek büyüklüğünün mümkün olduğu kadar büyük olmasını sağlamak için $p(1-p)$ çarpımında en yüksek değeri verecek olan p değerinin % 50 alınması önerilmektedir.

q: (1-p) İlgili özelliğe sahip olmayan anakitle oranı

d: Kabul edilen hata tolerans düzeyi. Bu araştırmada \pm %5 olarak kabul edilmiştir.

Bu yöntemle göre örnekleme hacmi;

$$n = (1.96)^2 \frac{0.5 \times 0.5}{0.05^2} = 384 \text{ olarak hesaplanmıştır.}$$

Çalışmada %5 hata tolerans düzeyine göre 384 bulunan örnek hacmi, 400'e tamamlanmıştır. Çalışmada hanelerin ankete eşit olarak girme şansını sağlamak amacıyla, Adana ili kentsel alanı çoğunlukla düşük, çoğunlukla orta ve çoğunlukla yüksek gelirli olan bölgeye ayrılmıştır.

Çizelge 2. Adana İlinde Hanehalkı Gelir Düzeyine Göre Ayrılan Bölgelerde Uygulanan Anket Sayıları.

Gelir Düzeyi	Toplam Nüfus	Uygulanan Anket Sayısı
Çoğunlukla yüksek gelirli	293493	121
Çoğunlukla orta gelirli	275603	114
Çoğunlukla düşük gelirli	400738	165
Toplam	969834	400

Örnek hacmi belirlendikten sonra Adana ili kentsel alanda ilçe nüfusları ile orantılı olarak tabakalandırma yapılmıştır. Tabakalandırmada yüksek, orta ve düşük gelir grubunu temsil edebilecek mahallelerden tesadüfi olarak hane seçilerek yüz yüze görüşme yöntemi ile anket uygulaması yapılmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

HFSSM ölçeğinin uygulanması sonucu elde edilen veriler Çizelge 3'deki gibi gruplandırılmıştır. Ankette yer alan 400 haneden 226 hane çocuklu iken 174 hane çocuksuz hanelerdir. Çocuklu hanelerde 18 soruluk HFSSM ölçeği, çocuksuz hanelerde ise 10 soruluk HFSSM ölçeği kullanılmıştır.

Çocuklu hanelerde gıda güvencesizliği oranı yaklaşık %69 iken çocuksuz hanelerin gıda güvencesizliği oranı %39.6'dır. Düşük gelirli aileler üzerinde yapılan gıda güvencesizliği çalışmaları incelendiğinde, çocuklu ailelerin gıda güvencesizliği bakımından çocuksuz ailelere göre daha riskli olduğu görülmüştür (Çizelge 3).

Çizelge 3. Adana İli Hanehalkı Gıda Güvencesi Düzeyleri

Gıda Güvencesi Seviyesi	Çocuklu Aileler	Çocuksuz Aileler
Gıda Güvencesi Olan	%9.3 (21 Hane)	%23 (40 Hane)
Gıda Güvencesi Risk altında Olan	%21.7 (49 Hane)	%37.4 (65 Hane)
Açlık Sınırında Olmayan Gıda Güvencesizliği	%40.3 (91 Hane)	%22.4 (39 Hane)
Orta Düzeyde Açlığın Olduğu Gıda Güvencesizliği	%16.4 (37 Hane)	%6.3 (11 Hane)
Ciddi Düzeyde Açlığın Olduğu Gıda Güvencesizliği	%12.4 (28 Hane)	%10.9 (19 Hane)

Çizelge 3'deki verilere göre gıda güvencesi risk altında olanlar ile gıda güvencesiz ancak aç olmayanlar çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu oran çocuklu hanelerin yaklaşık %62'sini, çocuksuz hanelerin ise yaklaşık %60'ını oluşturmaktadır. Diğer yandan orta ve ciddi düzeyde açlık çeken çocuklu ailelerin oranı %28.8 iken bu oran çocuksuz ailelerde %17.2 düzeyindedir.

Hanelerin Gıda Güvencesi Düzeylerine Göre Temel Gıda Tüketim Sıklıkları

Çalışmada farklı gıda güvencesi düzeylerine sahip hanelerin et, süt, süt ürünleri, tahıl, baklagiller, meyve ve sebze tüketim sıklıklarını belirlemek üzere çapraz tablolar hazırlanmıştır.

Çizelge 4'deki değerler incelendiğinde gıda güvencesiz olup açlığın ciddi ve orta düzeyde yaşandığı hanelerin, süt tüketimlerinin ağırlıklı olarak haftada bir kez olduğu gözlemlenirken, gıda güvencesi düzeyi arttıkça süt tüketiminin arttığı görülmektedir.

Çizelge 5 incelendiğinde, hanelerin gıda güvencesi düzeyleri iyileştikçe süt ürünleri tüketim sıklığının arttığı, gıda güvencesi olan hanelerin hemen her gün tükettikleri gözlenirken gıda güvencesiz ve açlığın olduğu hanelerde ağırlıklı olarak hafta bir kez süt ürünleri tükettikleri görülmektedir.

Hanelerin gıda güvencesi düzeyleri ile yumurta tüketim sıklığının verildiği Çizelge 6. incelendiğinde gıda güvencesiz ve açlığın hissedildiği hanelerin yumurta tüketimlerinin ağırlıklı olarak hafta bir kez olduğu, gıda güvencesiz ve açlık sınırında olmayanların haftada bir veya iki kez, gıda güvencesi risk altında olan ve gıda güvencesi olan hanelerde hemen her gün tüketildiği görülmektedir.

Hayvansal ürün tüketimi ile gıda güvencesi arasında güçlü ve karşılıklı bir ilişki vardır. Özellikle kırmızı et içerdiği yüksek kaliteli protein ile vitamin, demir ve çinko yönünden beslenme açısından büyük önem taşır. Kırmızı et mutlaka dışarıdan alınması gereken elzem aminoasitlerin tamamını yeterli miktar ve dengeli oranda içeren temel bir gıdadır (Cevger ve ark, 2006). Kırmızı et tüketimi veya hayvansal içerikli protein tüketimi gıda güvencesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Ancak ülkemizde tüketilen kırmızı et tüketiminin gelişmiş ülkelere göre çok daha düşük olduğu görülmektedir. Ülkemizde et fiyatlarının yüksek olması gelir düzeyi düşük ailelerin et tüketimini sınırlandırmaktadır.

Kırmızı et tüketim sıklığının gösterildiği Çizelge 7 incelendiğinde hanelerin gıda güvencesi düzeyleri yükseldikçe kırmızı et tüketim sıklığının arttığı görülmektedir. Gıda güvencesiz ve ciddi düzeyde açlığın görüldüğü hanelerin %97.6'sının hiç kırmızı et tüketmedikleri görülürken, orta düzeyde açlık görülen hanelerin %64'ünün kırmızı eti hiç tüketmediği görülmektedir. Gıda güvencesi risk altında olan ailelerde et tüketimi ağırlıklı olarak ayda bir kez iken gıda güvencesi olan hanelerde ağırlıklı olarak haftada bir kez tüketildiği görülmektedir.

Bu bulgulardan hareketle kırmızı et tüketim sıklığının ailelerin gıda güvencesi düzeylerine göre farklılık gösterdiği sonucuna varılabilir. Kırmızı etin beslenme açısından yüksek protein, vitamin ve mineral içermesine rağmen gıda güvencesi olan hanelerde dahi tüketiminin yetersiz olduğu görülmektedir.

Ülkemizde tavuk eti fiyatı kırmızı et fiyatlarına göre düşük olması nedeniyle daha fazla tüketilmektedir. Tavuk eti tüketim sıklığının gösterildiği Çizelge 8'e göre gıda güvencesiz ve açlık çeken hanelerin %61.9'u hiç tavuk eti tüketmez iken %38'inin ayda bir kez tüketebildiği, gıda güvencesiz ve açlık sınırında olmayanların %76.9'u ayda bir kez tüketirken, gıda güvencesi olan ailelerin ise %59'unun haftada bir kez, %29'u ise haftada iki kez tüketebildiği görülmektedir. Kırmızı et ile tüketim sıklığı kıyaslandığında tavuk eti tüketim sıklığının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Gıda güvencesi ve balık tüketim sıklığının yer aldığı Çizelge 9 incelendiğinde balık tüketim sıklığının ailelerin gıda güvencesi düzeylerine göre arttığı görülmektedir. Gıda güvencesiz ve açlık çeken hanelerin %90.5'inin hiç balık tüketmedikleri, gıda güvencesiz ve açlık sınırında olmayanlarda %65.4'ünün ayda bir kez tüketebildiği, gıda güvencesi olanlarda ise ayda bir kez tüketenlerin oranı %57.4 iken haftada bir kez tüketenlerin oranı %32.8 olarak gerçekleşmiştir. Diğer gıdalarda olduğu gibi balık tüketim sıklığı ile ailelerin gıda güvencesi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Türkiye genelinde beslenme alışkanlıklarında, tahıl ve tahıl ürünleri tüketimi ilk sırada yer almaktadır. Türkiye'de günlük diyet enerjisinin %58'inin tahıllar ve bunun da %44'ünün ekmekten sağlandığı belirlenmiştir. Beslenme alışkanlıkları ve tüketim sıklığını yakından etkileyen minimum gıda harcaması yöntemiyle yapılan yoksulluk çalışmalarına göre ise ülkemizde gelir dağılımının en alt %20'lik bölümüne inildikçe hububata dayalı ürün tüketim harcamalarının arttığı gözlenmiştir (DPT, 2003). Ekmek ve tahıl tüketimi ülkemiz beslenmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Ekmek ve tahıl tüketim sıklığının yer aldığı Çizelge 10 incelendiğinde hanelerin tamamının her gün tükettiği görülmektedir. Burada tüketim sıklığından ziyade tüketim miktarının bilinmesi gıda güvencesi düzeyleri arasında yorum yapabilmeyi olanaklı kılacaktır.

Çizelge 7.HanehalkıGıda Güvencesi Düzeyi ve Kırmızı Et Tüketim Sıklığı (%).

			Kırmızı Et Tüketimi				
			Hiç	Ayda 1 kez	Haftada 1 kez	Haftada 2 kez	Toplam
Gıda Güvencesi Düzeyleri	Ciddi Düzeyde Açlığın Olduğu Gıda Güvencesizliği	Hanehalkı Sayısı	41.0	1.0	0.0	0.0	42.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	97.6	2.4	0.0	0.0	100.0
		Kırmızı Et Tüketimindeki Payı (%)	35.0	0.5	0.0	0.0	10.5
	Orta Düzeyde Açlığın Olduğu Gıda Güvencesizliği	Hanehalkı Sayısı	34.0	19.0	0.0	0.0	53.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	64.2	35.8	0.0	0.0	100.0
		Kırmızı Et Tüketimindeki Payı (%)	29.1	10.0	0.0	0.0	13.3
	Açlık Sınırında Olmayan Gıda Güvencesizliği	Hanehalkı Sayısı	35.0	89.0	6.0	0.0	130.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	26.9	68.5	4.6	0.0	100.0
		Kırmızı Et Tüketimindeki Payı (%)	29.9	46.8	6.9	0.0	32.5
	Gıda Güvencesi Risk Altında Olan	Hanehalkı Sayısı	6.0	67.0	39.0	2.0	114.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	5.3	58.8	34.2	1.8	100.0
		Kırmızı Et Tüketimindeki Payı (%)	5.1	35.3	44.8	33.3	28.5
	Gıda Güvencesi Olan	Hanehalkı Sayısı	1.0	14.0	42.0	4.0	61.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	1.6	23.0	68.9	6.6	100.0
		Kırmızı Et Tüketimindeki Payı (%)	0.9	7.4	48.3	66.7	15.3
Toplam	Hanehalkı Sayısı	117.0	190.0	87.0	6.0	400.0	
	Gıda Güvencesindeki Payı (%)	29.3	47.5	21.8	1.5	100.0	
	Kırmızı Et Tüketimindeki Payı (%)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	

Çizelge 8.HanehalkıGıda Güvencesi Düzeyi ve Tavuk Eti Tüketim Sıklığı (%).

			Tavuk Eti Tüketimi				
			Hiç	Ayda 1 kez	Haftada 1 kez	Haftada 2 kez	Toplam
Gıda Güvencesi Düzeyleri	Ciddi Düzeyde Açlığın Olduğu Gıda Güvencesizliği	Hanehalkı Sayısı	26.0	16.0	0.0	0.0	42.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	61.9	38.1	0.0	0.0	100.0
		Tavuk Eti Tüketimindeki Payı (%)	68.4	8.0	0.0	0.0	10.5
	Orta Düzeyde Açlığın Olduğu Gıda Güvencesizliği	Hanehalkı Sayısı	7.0	44.0	2.0	0.0	53.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	13.2	83.0	3.8	0.0	100.0
		Tavuk Eti Tüketimindeki Payı (%)	18.4	21.9	1.5	0.0	13.3
	Açlık Sınırında Olmayan Gıda Güvencesizliği	Hanehalkı Sayısı	3.0	100.0	27.0	0.0	130.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	2.3	76.9	20.8	0.0	100.0
		Tavuk Eti Tüketimindeki Payı (%)	7.9	49.8	19.7	0.0	32.5
	Gıda Güvencesi Risk Altında Olan	Hanehalkı Sayısı	1.0	35.0	72.0	6.0	114.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	0.9	30.7	63.2	5.3	100.0
		Tavuk Eti Tüketimindeki Payı (%)	2.6	17.4	52.6	25.0	28.5
Gıda Güvencesi Olan	Hanehalkı Sayısı	1.0	6.0	36.0	18.0	61.0	
	Gıda Güvencesindeki Payı (%)	1.6	9.8	59.0	29.5	100.0	
	Tavuk Eti Tüketimindeki Payı (%)	2.6	3.0	26.3	75.0	15.3	
Toplam	Hanehalkı Sayısı	38.0	201.0	137.0	24.0	400	
	Gıda Güvencesindeki Payı (%)	9.5	50.3	34.3	6.0	100.0	
	Tavuk Eti Tüketimindeki Payı (%)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	

Çizelge 9.HanehalkıGıda Güvencesi Düzeyi ve Balık Tüketim Sıklığı (%).

			Balık Tüketimi				
			Hiç	Ayda 1 kez	Haftada 1 kez	Haftada 2 kez	Toplam
Gıda Güvencesi Düzeyleri	Ciddi Düzeyde Açlığın Olduğu Gıda Güvencesizliği	Hanehalkı Sayısı	38.0	4.0	0.0	0.0	42.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	90.5	9.5	0.0	0.0	100.0
		Balık Tüketimindeki Payı (%)	26.0	1.9	0.0	0.0	10.5
	Orta Düzeyde Açlığın Olduğu Gıda Güvencesizliği	Hanehalkı Sayısı	34.0	19.0	0.0	0.0	53.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	64.2	35.8	0.0	0.0	100.0
		Balık Tüketimindeki Payı (%)	23.3	8.8	0.0	0.0	13.3
	Açlık Sınırlı Olmayan Gıda Güvencesizliği	Hanehalkı Sayısı	44.0	85.0	1.0	0.0	130.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	33.8	65.4	0.8	0.0	100.0
		Balık Tüketimindeki Payı (%)	30.1	39.4	2.7	0.0	32.5
	Gıda Güvencesi Risk Altında Olan	Hanehalkı Sayısı	24.0	73.0	16.0	1.0	114.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	21.1	64.0	14.0	0.9	100.0
		Balık Tüketimindeki Payı (%)	16.4	33.8	43.2	100.0	28.5
	Gıda Güvencesi Olan	Hanehalkı Sayısı	6.0	35.0	20.0	0.0	61.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	9.8	57.4	32.8	0.0	100.0
		Balık Tüketimindeki Payı (%)	4.1	16.2	54.1	0.0	15.3
	Toplam	Hanehalkı Sayısı	146.0	216.0	37.0	1.0	400.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	36.5	54.0	9.3	0.3	100.0
		Balık Tüketimindeki Payı (%)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Gıda güvencesi ve ailelerin baklagiller tüketim sıklığının yer aldığı Çizelge 11 incelendiğinde gıda güvencesiz hanelerin baklagiller tüketim sıklığı ağırlıklı olarak haftada bir kez iken, gıda güvencesi risk altında olan hanelerin %50'si haftada bir kez tükettikleri, gıda güvencesi olan ailelerin ise baklagiller tüketimi haftada bir kez olanların oranı %42.6, haftada iki kez olanların oranı %37.7, hemen her gün tüketenlerin oranının ise %18 olduğu görülmektedir. Baklagiller tüketim sıklığı da gıda güvencesi düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

Gıda güvencesi ve meyve sebze tüketim sıklığı ilişkilerinin verildiği Çizelge 12'ye göre meyve ve sebze tüketim sıklığının gıda güvencesi düzeylerinde farklılığı anlamlıdır. Gıda güvencesiz hanelerin meyve ve sebze tüketim sıklığının ağırlıklı olarak haftada bir kez gerçekleştiği, gıda güvencesi olan hanelerde ise meyve sebze tüketiminin ağırlıklı olarak her gün olduğu görülmektedir.

Sonuçta hane halkı gıda güvencesi düzeyi, hanelerin besin tüketim sıklıklarını etkilemektedir. Gıda güvencesi olan hanelerin besin kompozisyonu daha zengin, dengeli beslenme için önemli olan besin öğelerinin tüketimi daha fazladır. Analiz sonuçlarından elde edilen bulgular ışığında, gıda güvencesi düzeyleri için araştırma alanı açısından gıda güvencesi risk altında veya açlığın olmadığı gıda güvencesizliği düzeyinin ağırlıklı olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma alanında besin tüketim sıklıklarına göre ise gıda güvencesizliği arttıkça hanelerin besin kompozisyonu zayıflamaktadır.

Çizelge 10. Hane halkı Gıda Güvencesi Düzeyi İle Ekmek ve Tahıllar Tüketim Sıklığı (%).

			Ekmek ve Tahıllar Tüketimi				
			Ayda 1 kez	Haftada 1 kez	Haftada 2 kez	Hemen her gün	Toplam
Gıda Güvencesi Düzeyleri	Ciddi Düzeyde Açlığın Olduğu Gıda Güvencesizliği	Hanehalkı Sayısı	0.0	0.0	0.0	42.0	42.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	0.0	0.0	0.0	100.0	100.0
		Ekmek ve Tahıllar Tüketimindeki Payı (%)	0.0	0.0	0.0	10.6	10.5
	Orta Düzeyde Açlığın Olduğu Gıda Güvencesizliği	Hanehalkı Sayısı	0.0	0.0	0.0	53.0	53.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	0.0	0.0	0.0	100.0	100.0
		Ekmek ve Tahıllar Tüketimindeki Payı (%)	0.0	0.0	0.0	13.4	13.3
	Açlık Sınırında Olmayan Gıda Güvencesizliği	Hanehalkı Sayısı	0.0	0.0	0.0	130.0	130.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	0.0	0.0	0.0	100.0	100.0
		Ekmek ve Tahıllar Tüketimindeki Payı (%)	0.0	0.0	0.0	32.8	32.5
	Gıda Güvencesi Risk Altında Olan	Hanehalkı Sayısı	0.0	1.0	1.0	112.0	114.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	0.0	0.9	0.9	98.2	100.0
		Ekmek ve Tahıllar Tüketimindeki Payı (%)	0.0	50.0	100.0	28.3	28.5
Gıda Güvencesi Olan	Hanehalkı Sayısı	1.0	1.0	0.0	59.0	61.0	
	Gıda Güvencesindeki Payı (%)	1.6	1.6	0.0	96.7	100.0	
	Ekmek ve Tahıllar Tüketimindeki Payı (%)	100.0	50.0	0.0	14.9	15.3	
Toplam	Hanehalkı Sayısı	1.0	2.0	1.0	396.0	400.0	
	Gıda Güvencesindeki Payı (%)	0.3	0.5	0.3	99.0	100.0	
	Ekmek ve Tahıllar Tüketimindeki Payı (%)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	

Çizelge 11. Hane halkı Gıda Güvencesi Düzeyi ve Baklagiller Tüketim Sıklığı (%).

			Baklagiller Tüketimi					Toplam
			Hiç	Ayda 1 kez	Haftada 1 kez	Haftada 2 kez	Hemen her gün	
Gıda Güvencesi Düzeyleri	Ciddi Düzeyde Açlığın Olduğu Gıda Güvencesizliği	Hanehalkı Sayısı	0.0	9.0	31.0	1.0	1.0	42.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	0.0	21.4	73.8	2.4	2.4	100.0
		Baklagiller Tüketimindeki Payı (%)	0.0	28.1	12.6	1.1	2.9	10.5
	Orta Düzeyde Açlığın Olduğu Gıda Güvencesizliği	Hanehalkı Sayısı	0.0	4.0	44.0	5.0	0.0	53.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	0.0	7.5	83.0	9.4	0.0	100.0
		Baklagiller Tüketimindeki Payı (%)	0.0	12.5	17.9	5.7	0.0	13.2
	Açlık Sınırlarında Olmayan Gıda Güvencesizliği	Hanehalkı Sayısı	0.0	10.0	88.0	27.0	5.0	130.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	0.0	7.7	67.7	20.8	3.8	100.0
		Baklagiller Tüketimindeki Payı (%)	0.0	31.2	35.8	31.0	14.7	32.5
	Gıda Güvencesi Risk Altında Olan	Hanehalkı Sayısı	0.0	9.0	57.0	31.0	17.0	114.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	0.0	7.9	50.0	27.2	14.9	100.0
		Baklagiller Tüketimindeki Payı (%)	0.0	28.1	23.2	35.6	50.0	28.5
	Gıda Güvencesi Olan	Hanehalkı Sayısı	1.0	0.0	26.0	23.0	11.0	61.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	1.6	.0	42.6	37.7	18.0	100.0
		Baklagiller Tüketimindeki Payı (%)	100.0	.0	10.6	26.4	32.4	15.2
Toplam	Hanehalkı Sayısı	1.0	32.0	246.0	87.0	34.0	400	
	Gıda Güvencesindeki Payı (%)	0.2	8.0	61.5	21.8	8.5	100.0	
	Baklagiller Tüketimindeki Payı (%)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	

Çizelge 12. Hane halkı Gıda Güvencesi Düzeyi İle Meyve ve Sebze Tüketim Sıklığı (%).

			Meyve ve Sebze Tüketimi			
			Haftada 1 kez	Haftada 2 kez	Hemen her gün	Toplam
Gıda Güvencesi Düzeyleri	Ciddi Düzeyde Açlığın Olduğu Gıda Güvencesizliği	Hanehalkı Sayısı	36.0	6.0	0.0	42.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	85.7	14.3	0.0	100.0
		Meyve ve Sebze Tüketimindeki Payı (%)	31.6	4.5	0.0	10.5
	Orta Düzeyde Açlığın Olduğu Gıda Güvencesizliği	Hanehalkı Sayısı	33.0	17.0	3.0	53.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	62.3	32.1	5.7	100.0
		Meyve ve Sebze Tüketimindeki Payı (%)	28.9	12.8	2.0	13.2
	Açlık Sınırlarında Olmayan Gıda Güvencesizliği	Hanehalkı Sayısı	28.0	76.0	26.0	130.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	21.5	58.5	20.0	100.0
		Meyve ve Sebze Tüketimindeki Payı (%)	24.6	57.1	17.0	32.5
	Gıda Güvencesi Risk Altında Olan	Hanehalkı Sayısı	13.0	29.0	72.0	114.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	11.4	25.4	63.2	100.0
		Meyve ve Sebze Tüketimindeki Payı (%)	11.4	21.8	47.1	28.5
	Gıda Güvencesi Olan	Hanehalkı Sayısı	4.0	5.0	52.0	61.0
		Gıda Güvencesindeki Payı (%)	6.6	8.2	85.2	100.0
		Meyve ve Sebze Tüketimindeki Payı (%)	3.5	3.8	34.0	15.2
Toplam	Hanehalkı Sayısı	114.0	133.0	153.0	400.0	
	Gıda Güvencesindeki Payı (%)	28.5	33.2	38.2	100.0	

Sonuç

Adana kentsel alanda hane halkı düzeyinde yapılan çalışma genel olarak değerlendirildiğinde; açlık ciddi düzeyde olmasa da gıda güvencesizliği kritik düzeydedir. Özellikle çocuklu hanelerde gıda güvencesizliği oranı yaklaşık %69 iken çocuksuz hanelerin gıda güvencesizliği oranı %39.6'dır. Açlık ve gıda güvencesizlik oranının çocuklu hanelerde daha fazla görülmesi birçok sorunu beraberinde getirecektir; hastalıklar, ölümler, iş gücü ve üretim kaybı, verimsizlik, zihinsel gelişim sorunları, ruhsal çöküntü, suç işleme ve şiddet eğiliminin artması bunlardan bazılarıdır. Açlık ve gıda güvencesizliği sorununu çözememiş bir toplumun sosyal huzurunu sağlaması, kalkınma yolunda hızla ilerlemesi güç olacaktır. Bu nedenle hanehalkı düzeyinde yapılan çalışmalar ülke genelinde yaygınlaştırılmalı ve riskli bölgeler belirlenerek gıda güvencesizliğinin daha ciddi boyutlara ulaşmasını engelleyen politik önlemler alınmalıdır.

Bu hanelerin besin tüketim sıklıkları incelendiğinde, gıda güvencesi olan hanelere göre besin değeri yüksek gıda tüketimlerinin zayıf olduğu gözlenmiştir. Özellikle gıda güvencesizliğini yaşayan hanelerin hayvansal kaynaklı gıda tüketimlerinin daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum kırmızı et tüketiminde kaygı verici düzeydedir. Gıda güvencesi olan haneler ortalama haftada bir kez kırmızı et tüketirken açlığı ciddi düzeyde yaşayan gıda güvencesiz hanelerin ortalama %97.6' sının hiç kırmızı et tüketmedikleri, %38'inin ise ayda bir kez tavuk eti tüketebildikleri gözlenmiştir. Kırmızı et ile tüketim sıklığı kıyaslandığında, tavuk eti tüketim sıklığının daha yüksek olduğu görülmüştür. Açlık çeken gıda güvencesiz hanelerin %90.5'inin hiç balık tüketmedikleri, süt, süt ürünleri, yumurta, baklagil tüketim sıklığının ise sadece haftada bir kez olduğu görülmüştür.

Araştırma alanında hanehalkı gıda güvencesi ile ilgili yapılan çalışma sonuçları incelendiğinde hanehalkı gıda güvencesizliğinin en önemli sebebi yoksulluktur. Toplumun tüm katmanlarında yoksulluğu gidermeye dönük politikalar gıda güvencesinin sağlanması için çözüm olacaktır. Bunun yanı sıra, hanehalkı üyelerinin eğitim durumu, özellikle aile reisi ve annenin eğitim düzeyinin gıda güvencesi açısından önemli olduğu görülmüştür. Gıda güvencesinin sağlanması açısından eğitime özellikle kadınların eğitimine önem verilmeli ve iş gücüne katılımı desteklenmelidir.

Kaynaklar

- BUZBAŞ, N.,(2010),“Türkiye ve AB’de Gıda Güvenliği: Ortaklığın Sinerjisi”, 28. Türkiye-AB Karma İstişare Komitesi Toplantısı, Edinburg, İskoçya, 13-14 Eylül 2010.
- HACKETT, M.; MELGAR-QUINONEZ, H.; PEREZ-ESCAMILLA, R.; SEGALL-CORREA, A.M., (2008),“Gender of Respondent Does not Affect the Psychometric Properties of the Brazilian Household Food Security Scale”. *International Journal of Epidemiology*, 37(4):766-774.
- KENNEDY, E.,(2002),“Qualitative Measures of Food Insecurity and Hunger”, <http://www.fao.org/docrep/005/Y4249E/y4249e0c.htm>, Erişim: 05.09.2012.
- MALHOTRA, N. K.,(2004),“Marketing Research (An Applied Orientation)”. Pearson Prentice Hall. Fourth Edition.
- MELGAR-QUINONEZ, H.R.; ZUBIETA, A.C.; MKNELLY, B.; NTEZIYAREMYE, A.; GERARDO, M.F.D.; DUNFORD, C., (2006), “Household Food Insecurity and Food Expenditure in Bolivia, Burkina Faso, and the Philippines”, *Journal of Nutrition*, 136(5):1431-1437.
- OH, S-Y.; HONG, M.J., (2003),“Food Insecurity is Associated With Dietary Intake and Body Size Of Korean Children From Low-income Families in Urban Areas”, *European Journal of Clinical Nutrition*, (2003) 57,1598-1604.
- RADIMER, K.L.,(2002),“Measurement of Household Food Security in The USA and Other Industrialised Countries”, *Public Health Nutrition*, 5(6A):859-864.
- RAFIEI, M.; NORD, M.; SADEGHIZADEH, A.; ENTEZARI, M.H., (2009), “Assessing the Internal Validity of a Household Survey-Based Food Security Measure Adapted For Use in Iran”, *Nutrition Journal*, 8(28):1-11.
- QUANDT, S.A.; ARCURY, T.A.; EARLY, J.; TAPIA, J.; DAVIS, J.D., (2004), “Household Food Security Among Migrant and Seasonal Latino Farmworkers in North Carolina”, *Public Health Reports*, 119(6):568-576.
- TÜİK, (2009),“Yoksulluk Çalışması”, http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=462, Erişim: 10 Kasım 2011.
- TÜİK, (2012),“Nüfus İstatistikleri ve Projeksiyonları”, 2012 <http://www.tuik.gov.tr>, Erişim: 05.10.2012.